Зарубей Вікторія, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, м. Київ, Україна, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6690-967X

Тимчишин Павло, курсант 4-го курсу Національної академії внутрішніх справ, м. Київ, Україна, ORCID: https://orcid.org/0009-0004-1415-8957

Zarubei Viktoriia, Candidate of Legal Sciences, Professor, Professor at the Department of Criminal Procedure, National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6690-967X

Tymchyshyn Pavlo, 4th-year cadet, National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine**,** ORCID: https://orcid.org/0009-0004-1415-8957

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ЗНИКНЕННЯ ОСІБ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

PECULIARITIES OF PRE-TRIAL INVESTIGATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS CONCERNING PERSONS MISSING UNDER SPECIAL CIRCUMSTANCES DURING MARTIAL LAW

Анотація. У статті досліджено особливості досудового розслідування кримінальних проваджень щодо зникнення осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану. Особливу увагу приділено випадкам, коли близькі родичі зниклих осіб після виїзду з тимчасово окупованих територій або районів ведення бойових дій проживають в інших регіонах України. Розглянуто законодавчі зміни 2025 року, які передбачили можливість визначення місця проведення досудового розслідування за місцем проживання або перебування

потерпілого. Проаналізовано порядок проведення молекулярно-генетичних досліджень, використання прижиттєво отриманих дактилоскопічних даних та цифрових сервісів, запроваджених у 2026 році для обміну відомостями про невпізнані тіла та останки. Окремо висвітлено практичні результати повторного проведення ідентифікаційних досліджень і взаємодії правоохоронних органів з експертними установами. Визначено основні процесуальні та організаційні особливості досудового розслідування зазначеної категорії кримінальних проваджень.

Ключові слова: досудове розслідування, особи, зниклі безвісти за особливих обставин, воєнний стан, ДНК-ідентифікація, дактилоскопічна експертиза, судова експертиза, кримінальне провадження.

Abstract. The article examines the peculiarities of pre-trial investigation in criminal proceedings concerning persons missing under special circumstances during martial law in Ukraine. Particular attention is paid to cases in which relatives of missing persons have been displaced from temporarily occupied territories or areas of hostilities and reside in other regions of Ukraine. The article analyses legislative amendments adopted in 2025 that allow a prosecutor to determine the place of pre-trial investigation at the request of a victim who is a close relative or family member of a missing person. It also examines the procedures for DNA identification, the use of fingerprint data collected during a person's lifetime, and digital services introduced in 2026 for exchanging information about unidentified bodies and human remains. The practical results of repeated forensic examinations and cooperation between law enforcement agencies and forensic institutions are considered. The article identifies the main procedural and organisational features of investigating this category of criminal proceedings.

Keywords: pre-trial investigation, missing persons under special circumstances, martial law, DNA identification, fingerprint examination, forensic examination, criminal proceedings.

Постановка проблеми

Після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України значна кількість сімей була змушена залишити тимчасово окуповані території та райони ведення бойових дій і переїхати до інших регіонів України. Коли особа зникає безвісти, її близькі родичі нерідко звертаються із заявою до органу поліції вже за місцем свого фактичного перебування. За даними Міністерства внутрішніх справ України, станом на березень 2026 року понад 90 тис. осіб офіційно вважалися зниклими безвісти за особливих обставин, серед них військовослужбовці та цивільні особи [1]. Після надходження заяви та внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань слідчий з'ясовує, коли та за яких обставин було втрачено зв'язок з особою, де вона перебувала востаннє та хто може повідомити про події, що передували її зникненню. З урахуванням отриманої інформації перевіряються версії про можливе перебування особи в полоні, її загибель або інші обставини зникнення. Перевірка версії про можливу загибель також пов'язана з ідентифікацією невпізнаних тіл та останків, для проведення якої від близьких родичів можуть відбиратися біологічні зразки, що надалі використовуються під час молекулярно-генетичних досліджень [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, проведення ДНК-ідентифікації та використання нових інформаційних засобів висвітлюються в офіційних матеріалах Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України [1; 2; 4; 6–8]. Окремі процесуальні особливості врегульовано законодавчими змінами 2025 року та відомчими нормативними актами 2026 року

[3; 5]. Водночас ці матеріали переважно розкривають окремі напрями діяльності правоохоронних органів, тоді як їх взаємозв'язок під час досудового розслідування доцільно розглядати комплексно.

Мета статті

Метою статті є дослідження особливостей досудового розслідування кримінальних проваджень щодо зникнення осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану з урахуванням законодавчих змін 2025–2026 років, розвитку ідентифікаційних досліджень та використання державних інформаційних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для отримання відомостей від близьких родичів та організації необхідних досліджень у системі Національної поліції України функціонують спеціалізовані центри з розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Зокрема, за перші майже чотири місяці діяльності Міжрегіонального спеціалізованого центру в Дніпрі поліцейські надали близько 3 тис. телефонних консультацій, понад 300 осіб звернулися особисто, а після з'ясування обставин зникнення слідчими було зареєстровано 119 кримінальних проваджень і призначено 166 судових молекулярно-генетичних експертиз [2]. Водночас звернення родичів за місцем фактичного перебування не завжди збігається з місцем проведення досудового розслідування, що ускладнює їхню участь у процесуальних діях. Для вирішення цієї проблеми у 2025 році прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану», яким частину першу статті 615 Кримінального процесуального кодексу України доповнено новим положенням [3]. Відповідно до нього за клопотанням потерпілого, який є близьким родичем або членом сім'ї зниклої особи, прокурор своєю вмотивованою постановою може визначити місце проведення досудового

розслідування за місцем проживання або перебування такого потерпілого у кримінальних провадженнях, передбачених статтями 115, 146-1, 438 і 442-1 Кримінального кодексу України, пов'язаних зі зникненням особи за особливих обставин. Застосування цього положення передбачено також протягом трьох років після припинення чи скасування воєнного стану, що дозволяє організувати розслідування з урахуванням фактичного місця перебування потерпілих та полегшити їхню взаємодію зі слідчими.

Поряд із встановленням обставин зникнення особи одним зі складних завдань досудового розслідування залишається ідентифікація невпізнаних тіл та останків, насамперед у випадках, коли їхній стан не дозволяє встановити особу за зовнішніми ознаками. Для цього проводяться молекулярно-генетичні дослідження, результати яких порівнюються з прижиттєво отриманими зразками зниклих осіб або біологічними зразками їхніх близьких родичів. У лютому 2026 року порядок ДНК-ідентифікації було уточнено для додаткової перевірки генетичних збігів та зменшення ризику помилкового встановлення особи [9,с.220-222]. Відповідно до оприлюднених Міністерством внутрішніх справ України правил ідентифікація проводиться за зразками двох близьких родичів або за зразком одного родича із застосуванням двох різних ДНК-методів, а за наявності прижиттєво відібраного зразка самої зниклої особи пріоритет надається його використанню [4]. Після призначення необхідних експертиз сформовані ДНК-профілі вносяться до Електронного реєстру геномної інформації людини, де перевіряються можливі збіги з профілями невпізнаних тіл та останків. За даними Міністерства внутрішніх справ України, станом на березень 2026 року в системі містилося понад 150 тис. відповідних записів [1]. У разі виявлення генетичного збігу призначається порівняльна експертиза, за результатами якої слідчий отримує висновок експерта та приймає процесуальне рішення щодо ідентифікації особи [4].

Проведення молекулярно-генетичних досліджень не виключає використання інших прижиттєво отриманих даних, зокрема відбитків пальців військовослужбовців і поліцейських. Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 1 травня 2026 року № 405 «Про затвердження Порядку проведення дактилоскопіювання військовослужбовців Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України та поліцейських Національної поліції України» визначено порядок проведення такого дактилоскопіювання, оформлення, зберігання та передачі дактилоскопічних карт [5]. Дактилоскопіювання проводиться за добровільним волевиявленням військовослужбовця або поліцейського, а отримані дані можуть надалі використовуватися для його розшуку та ідентифікації. Зокрема, відповідно до розділу VI зазначеного Порядку орган досудового розслідування на підставі статті 93 Кримінального процесуального кодексу України може витребувати дактилоскопічну карту для призначення експертизи. Це дозволяє порівняти відбитки пальців невпізнаного тіла з даними, отриманими ще до зникнення особи, та встановити їх можливий збіг. Використання такої інформації розширює можливості ідентифікації, особливо коли результати молекулярно-генетичних досліджень не дозволяють однозначно встановити особу [5].

Подальше використання отриманих під час розшуку та експертних досліджень відомостей пов’язане з можливістю їх своєчасного зіставлення, оскільки інформація про зниклих осіб і невпізнані тіла формується різними органами та установами. Для спрощення цієї роботи у квітні 2026 року Міністерство внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією України запровадили цифровий функціонал «Кабінет слідчого», у якому сформовано електронний каталог фотоматеріалів тіл невстановлених осіб із можливістю пошуку за визначеними параметрами [6]. Доступ до нього забезпечено в усіх 26 спеціалізованих центрах з розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, де близькі родичі можуть ознайомлюватися з

відповідними фотоматеріалами. Наступним етапом цифрової взаємодії стало запровадження у червні 2026 року модуля «Кабінет МОЗ (СМЕ)» у Єдиному реєстрі осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, через який уповноважені працівники установ судово-медичної експертизи безпосередньо вносять відомості про невпізнані тіла та останки [7]. До Реєстру передаються результати посмертних досліджень, особливі прикмети, інформація про одяг, особисті речі та фотоматеріали. Завдяки такому обміну даними слідчі можуть зіставляти відомості, отримані від родичів під час розшуку, з результатами судово-медичних досліджень та встановлювати обставини, які мають значення для подальшої ідентифікації.

Водночас навіть після проведення первинних експертиз частина невпізнаних тіл та останків залишається неідентифікованою, що стало однією з підстав для організації їх повторного дослідження, зокрема після повернення в Україну в порядку репатріації. У травні 2026 року наказом Міністерства внутрішніх справ України було утворено міжвідомчу робочу групу з ідентифікації невпізнаних тіл та останків, до складу якої увійшли представники Секретаріату Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, Національної поліції України та установ судово-медичної експертизи [8]. Протягом червня група повторно опрацювала 77 невпізнаних тіл та останків. У 66 випадках було отримано відбитки пальців, за результатами їх перевірки встановлено 27 збігів, у 73 випадках зафіксовано стоматологічні дані, опрацьовано 75 збігів ДНК-профілів та призначено 45 молекулярно-генетичних експертиз. Під час повторних оглядів також виявляли документи, особисті речі, носії інформації, татуювання та інші індивідуальні ознаки [8]. Зіставлення нових відомостей із результатами попередніх досліджень дозволило додатково встановити особи загиблих, щодо яких раніше не було достатньої інформації для ідентифікації.

Висновки

Отже, досудове розслідування кримінальних проваджень щодо зникнення осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану має низку особливостей, пов'язаних з обмеженим доступом до місця зникнення, перебуванням потерпілих в інших регіонах України, перевіркою відомостей про можливий полон або загибель та проведенням ідентифікаційних досліджень. Законодавчі зміни 2025 року дозволили враховувати місце проживання або перебування потерпілих під час визначення місця проведення досудового розслідування, а вдосконалення порядку ДНК-ідентифікації, використання дактилоскопічних даних і цифрових сервісів у 2026 році розширило можливості встановлення осіб, які зникли безвісти за особливих обставин. Поєднання цих заходів сприяє більш повному з'ясуванню обставин зникнення та використанню отриманих відомостей під час досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Артур Добросердов: як працює система пошуку та ідентифікації зниклих безвісти за особливих обставин. Міністерство внутрішніх справ України. 12 берез. 2026 р. URL: https://mvs.gov.ua/news/artur-dobroserdov-shho-vidbuvajetsia-pislia-podannia-zaiavi-i-skilki-trivaje-dnk-identifikaciia (дата звернення: 12.10.2026).

2. За результатами звернень громадян до Міжрегіонального спеціалізованого Центру з розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, поліцейські зареєстрували 119 кримінальних проваджень. Національна поліція України. 05 лют. 2025 р. URL: https://npu.gov.ua/news/za-rezultatamy-zvernen-hromadian-do-mizhrehionalnoho-spetsializovanoho-tsentru-z-rozshuku-osib-znyklykh-bezvisty-za-osoblyvykh-obstavyn-slidchi-zareiestruvaly-119-kryminalnykh-provadzhen (дата звернення: 12.10.2026).

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану : Закон України від 22 лип. 2025 р. № 4555-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4555-20 (дата звернення: 12.10.2026).

4. Процедура ідентифікації невпізнаних тіл відтепер проводиться виключно за зразками двох близьких родичів або за зразком одного родича – із використанням двох різних ДНК-методів. Міністерство внутрішніх справ України. 26 лют. 2026 р. URL: https://mvs.gov.ua/news/procedura-identifikaciyi-nevpiznanix-til-vidteper-provoditsia-vikliucno-za-zrazkami-dvox-blizkix-rodiciv-abo-za-zrazkom-odnogo-rodica-iz-vikoristanniam-dvox-riznix-dnk-metodiv (дата звернення: 12.10.2026).

5. Про затвердження Порядку проведення дактилоскопіювання військовослужбовців Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України та поліцейських Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01 трав. 2026 р. № 405. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0781-26 (дата звернення: 12.10.2026).

6. МВС та Нацполіція запустили «Кабінет слідчого» для допомоги родинам зниклих безвісти. Міністерство внутрішніх справ України. 17 квіт. 2026 р. URL: https://mvs.gov.ua/news/mvs-ta-nacpoliciia-zapustili-kabinet-slidcogo-dlia-dopomogi-rodinam-zniklix-bezvisti (дата звернення: 12.10.2026).

7. МВС запровадило новий сервіс для пришвидшення ідентифікації тіл. Міністерство внутрішніх справ України. 04 черв. 2026 р. URL: https://mvs.gov.ua/news/mvs-zaprovadilo-novii-servis-dlia-prisvidsennia-identifikaciyi-til (дата звернення: 12.10.2026).

8. Проміжні результати роботи міжвідомчої робочої групи з ідентифікації невпізнаних тіл (останків). Міністерство внутрішніх справ України. 08 лип. 2026 р. URL: https://mvs.gov.ua/news/mvs-povidomliaje-pro-promizni-rezultati-roboti-mizvidomcoyi-robocoyi-grupi-z-identifikaciyi-nevpiznanix-til (дата звернення: 12.10.2026).

9. Тимчишин А. М. Спеціальні знання у кримінальному процесі України : монографія. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 362 с.

References

1. Artur Dobroserdov: yak pratsiuie systema poshuku ta identyfikatsii znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn [Artur Dobroserdov: How the search and identification system for persons missing under special circumstances works]. Ministry of Internal Affairs of Ukraine. 12 March 2026. URL: https://mvs.gov.ua/news/artur-dobroserdov-shho-vidbuvajetsia-pislia-podannia-zaiavi-i-skilki-trivaje-dnk-identifikaciia (accessed: 12.10.2026). [in Ukrainian].

2. Za rezultatamy zvernen hromadian do Mizhrehionalnoho spetsializovanoho Tsentru z rozshuku osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn, politseiski zareiestruvaly 119 kryminalnykh provadzhen [Police registered 119 criminal proceedings following appeals to the Interregional Specialised Centre for Searching for Missing Persons]. National Police of Ukraine. 5 February 2025. URL: https://npu.gov.ua/news/za-rezultatamy-zvernen-hromadian-do-mizhrehionalnoho-spetsializovanoho-tsentru-z-rozshuku-osib-znyklykh-bezvisty-za-osoblyvykh-obstavyn-slidchi-zareiestruvaly-119-kryminalnykh-provadzhen (accessed: 12.10.2026). [in Ukrainian].

3. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvostei dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh iz znyknenniam osib bezvisty za osoblyvykh obstavyn pid chas dii voiennoho stanu [On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine

concerning pre-trial investigation of criminal offences related to persons missing under special circumstances during martial law]: Law of Ukraine No. 4555-IX of 22 July 2025. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4555-20 (accessed: 12.10.2026). [in Ukrainian].

4. Protsedura identyfikatsii nevpiznanykh til vidteper provodytsia vykliuchno za zrazkamy dvokh blyzkykh rodychiv abo za zrazkom odnoho rodycha – iz vykorystanniam dvokh riznykh DNK-metodiv [Identification of unidentified bodies using samples from two close relatives or one relative with two different DNA methods]. Ministry of Internal Affairs of Ukraine. 26 February 2026. URL: https://mvs.gov.ua/news/procedura-identifikaciyi-nevpiznanix-til-vidteper-provoditsia-vikliucno-za-zrazkami-dvox-blizkix-rodiciv-abo-za-zrazkom-odnogo-rodica-iz-vikoristanniam-dvox-riznix-dnk-metodiv (accessed: 12.10.2026). [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia daktyloskopiiuvannia viiskovosluzhbovtsiv Natsionalnoi hvardii Ukrainy, Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy ta politseiskykh Natsionalnoi politsii Ukrainy [On Approval of the Procedure for Fingerprinting Servicemen of the National Guard, State Border Guard Service and Police Officers of the National Police of Ukraine]: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 405 of 1 May 2026. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0781-26 (accessed: 12.10.2026). [in Ukrainian].

6. MVS ta Natspolitsiia zapustyly «Kabinet slidchoho» dlia dopomohy rodynam znyklykh bezvisty [The Ministry of Internal Affairs and the National Police launched the Investigator's Cabinet to assist families of missing persons]. Ministry of Internal Affairs of Ukraine. 17 April 2026. URL: https://mvs.gov.ua/news/mvs-ta-nacpoliciia-zapustili-kabinet-slidcogo-dlia-dopomogi-rodinam-zniklix-bezvisti (accessed: 12.10.2026). [in Ukrainian].

7. MVS zaprovadylo novyi servis dlia pryshvydshennia identyfikatsii til [The Ministry of Internal Affairs introduced a new service to accelerate identification of bodies]. Ministry of Internal Affairs of Ukraine. 4 June 2026. URL:

https://mvs.gov.ua/news/mvs-zaprovadilo-novii-servis-dlia-prisvidsennia-identifikaciyi-til (accessed: 12.10.2026). [in Ukrainian].

8. Promizhni rezultaty roboty mizhvidomchoi robochoi hrupy z identyfikatsii nevpiznanykh til (ostankiv) [Interim results of the interagency working group on the identification of unidentified bodies and human remains]. Ministry of Internal Affairs of Ukraine. 8 July 2026. URL: https://mvs.gov.ua/news/mvs-povidomliaje-pro-promizni-rezultati-roboti-mizvidomcoyi-robocoyi-grupi-z-identifikaciyi-nevpiznanix-til (accessed: 12.10.2026). [in Ukrainian].

9. Tymchyshyn A. M. Spetsialni znannia u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Special Knowledge in the Criminal Procedure of Ukraine]: monograph. Odesa: Yurydyka Publishing House, 2023. 362 p. [in Ukrainian].